

Katarzyna Chajbos-Walczak
Marta Skowrońska
Monika Rosińska

Dlaczego nie czytamy dzieciom?

**Skrót
najważniejszych
wniosków z badań**

Opracowano
na zlecenie
Instytutu Książki

Dlaczego nie czytamy dzieciom?

Skrót najważniejszych wniosków z badań

Pełny raport z badań można pobrać tutaj.

Autorki raportu:

dr Katarzyna Chajbos-Walczak,
dr Marta Skowrońska,
dr Monika Rosińska

Kluczowe pytania badawcze

- **Dlaczego część rodziców nie czyta swoim dzieciom?**
- **Co sprawia, że książka przegrywa z innymi aktywnościami?**
- **Co może zmotywować rodziców do czytania z dziećmi?**

Rola książki

Czy rodzice wierzą w wartość czytania?

Tak – zdecydowana większość.

W warstwie deklaracji panuje zgoda: „czytanie dzieciom jest ważne, powinno się czytać”. Jednak rola i wartość książki nie są dziś oczywiste – rodzice potrzebują je na nowo uzasadniać, porównując książkę z innymi mediami, obserwują efekty czytania.

Rodzice wskazują na konkretne role książki i korzyści związane z czytaniem, które wiążą się z ich codziennymi wyborami i praktykami.

Z czym najczęściej rodzicom kojarzy się wspólne czytanie?

1

Spokój i harmonia

Czytanie kojarzy się rodzicom z ciszą, spokojem i chwilą wytchnienia. Często jednak wyobrażenie to ma charakter idealistyczny i odbiega od realiów codziennego życia rodzinnego.

2

Antidotum na elektronikę

Książka ma stanowić przeciwwagę dla czasu spędzanego przed telefonem i tabletem, jednak to właśnie ekran, jako łatwiejszy i bardziej angażujący w odbiorze, często wygrywa z czytaniem.

3

Element codzienności

Wartość książki leży w jej dostępności, a nie tylko w wyjątkowości rytuału.

4

Kapitał symboliczny

„Dom z książkami” traktowany jest jako powód do dumy, źródło sentymentu (dobre wspomnienia z dzieciństwa) i prestiżu.

5

Jedna z wielu opcji

„Książki nie są jedynym i najlepszym sposobem dbania o rozwój dziecka” – przekonanie, że inne formy aktywności są tak samo ważne albo nawet ważniejsze.

Czytanie jako projekt rodzicielski

Czytanie dzieciom jest silnie powiązane z ideałem dobrego, świadomego rodzicielstwa. To przeświadczenie może być tak silne, że towarzyszą mu intensywne emocje.

Wina

„Powinnaś czytać więcej, ale nie dajesz rady”.

Wstyd

„Inni rodzice czytają codziennie, a ja...”.

Zazdrość

„Chciałabym mieć tyle czasu na czytanie, co oni”.

Poczucie porażki

„Nie jestem wystarczająco dobrym rodzicem”.

Ważne: Praca z rodzicami wokół czytania to często nie tylko praca nad ich kompetencjami czytelniczymi i świadomością korzyści rozwojowych wynikających z regularnej lektury, lecz także praca

z emocjami, trudnościami i kompleksami, które mogą towarzyszyć kontaktowi z książką.

Obraz „idealnego czytania” jako bariera

Rodzice często mają konkretne oczekiwania wobec wspólnego czytania, a ich zderzenie z rzeczywistością może prowadzić do frustracji i rezygnacji.

Idealne czytanie

—
Cichy pokój, lampka,
grzeczne dziecko

Rzeczywistość

—
Bałagan, dziecko, które biega,
przerywa, nie słucha czytania

Konsekwencje nierealnych oczekiwań

- Frustracja, gdy dziecko biega, przerywa lub zadaje pytania.
- Przekonanie, że skoro dziecko nie słucha, czytanie nie ma sensu.
- Rezygnacja z czytania zamiast dostosowania oczekiwań do potrzeb dziecka.
- Rozczarowanie, że wspólne czytanie wygląda inaczej, niż oczekiwano.

Wyobrażałam sobie, że będziemy
czytać jak w filmie – spokojnie, przytuleni.
A tu dziecko skacze po łóżku i pyta
o coś zupełnie innego.

Z czym czytanie przegrywa na co dzień?

Książka nie konkuruje dziś wyłącznie z mediami ekranowymi, lecz także z całym tempem i organizacją współczesnego życia rodzinnego. Rodzice wskazują wiele czynników, które stopniowo wypierają czytanie z codziennych nawyków.

Ekran i media cyfrowe

Media cyfrowe są łatwiej dostępne, mniej wymagające poznawczo i skuteczniej przyciągają uwagę dziecka, a ich wykorzystanie wymaga od rodziców mniejszego zaangażowania niż wspólne czytanie.

Praca i zmęczenie

Wieczór, który dla wielu osób stanowi czas porządkowania bieżących spraw i przygotowań do kolejnego dnia, nie zawsze sprzyja lekturze. W konsekwencji czytanie często zostaje odłożone na dalszy plan.

Szkola i obowiązki szkolne

Lektury szkolne i zadania domowe traktowane są priorytetowo, dlatego czytanie dla przyjemności może być postrzegane przez rodziców jako pewnego rodzaju luksus, szczególnie w przypadku dzieci, które opanowały już umiejętność samodzielnego czytania.

Potrzeba ruchu

Po szkole dzieci często potrzebują ruchu i możliwości rozładowania nagromadzonego napięcia. Rodzice nierzadko postrzegają aktywność fizyczną jako korzystniejszą dla ich rozwoju niż spędzanie czasu z książką.

Co motywuje rodziców do czytania?

Nawet rodzice, którzy czytają swoim dzieciom rzadko, dostrzegają wiele korzyści płynących z czytania. Te potrzeby i motywacje powinny być punktem wyjścia dla promotorów oraz instytucji upowszechniających czytelnictwo do projektowania działań wspierających opiekunów w rozbudzaniu dziecięcego zainteresowania książkami.

1

Rozwój języka i wiedzy o świecie

Poszerzanie słownictwa i wiedzy ogólnej, pozyskiwanie praktycznych informacji, np. dotyczących kwestii zdrowia czy bezpieczeństwa.

2

Rozbudzanie wyobraźni i kreatywności

Rozwój wyobraźni i myślenia abstrakcyjnego.

3

Nabywanie kompetencji społecznych

Przygody i doświadczenia literackich bohaterów dostarczają dzieciom wzorów zachowań, uczą je empatii i przyjmowania nowych perspektyw.

4

Budowanie relacji dziecka z opiekunem

Czytanie postrzegane jest jako czas pełen bliskości i bycia dla dziecka na wyłączność oraz ważny rodzinny rytuał.

5

Funkcja terapeutyczna czytania

Rodzice chętnie sięgają po książki o emocjach i trudnych tematach (lęk, agresja, przemoc rówieśniczej, adaptacja przedszkolna), które pomagają dzieciom zmierzyć się z wyzwaniami.

Pomoc w zasypianiu i wyciszeniu

Wieczorem czytanie pomaga w regulacji i wyciszaniu emocji dziecka po dniu pełnym wrażeń, nierzadko ułatwia też zasypianie.

Jakie czytanie przyciąga dzieci?

Badani rodzice podkreślają, że dzieci najbardziej angażują się w czytanie, gdy podczas lektury występują określone elementy. Zrozumienie tych preferencji pomaga lepiej dopasować książki i sposoby czytania do potrzeb najmłodszych, a tym samym sprawia, że kontakt z literaturą staje się dla nich bardziej naturalny i przyjemny.

Pełna uwaga rodzica

Czytanie jako okazja do przytulania i bycia „tylko z nim/nią” – czas bliskości na wyłączność, okazja do rozmowy.

Elastyczny rytuał

Nie zawsze najlepiej sprawdza się czytanie przed snem – część rodzin woli czytać rano, w weekend, w spokojniejsze pory dnia.

„Fazy” tematyczne

Dzieci często wykazują intensywne zainteresowanie jakimś tematem, np. zwierzętami, kosmosem, sportem.

Serie i powtarzalni bohaterowie

Znajome postaci i kontynuacja ich przygód w kolejnych częściach serii wzmacniają zaangażowanie dziecka.

Książki „o sobie”

Bohater ma to samo imię, podobny problem lub rodzinę – identyfikacja z bohaterem wzmacnia zainteresowanie dziecka.

Komiksy

Dla wielu dzieci komiksy są bardziej przystępną formą lektury, ponieważ łączą tekst z obrazem i nawiązują do znanego im świata mediów wizualnych.

Humor i absurd

Zabawne historie łatwiej konkurują z ekranem niż poważniejsze tytuły.

Formaty interaktywne

Dźwięki, okienka, faktury, wyszukiwanki, zadania – angażują więcej zmysłów dziecka i kojarzą się z zabawą.

Co sprawia, że rezygnujemy z czytania?

Badanie ujawniło szeroki wachlarz trudności – zarówno po stronie rodzica, jak i dziecka – z powodu których następuje rezygnacja ze wspólnego czytania. Zrozumienie tych przeszkód jest kluczowe dla projektowania skutecznych działań proczytelniczych.

Bariery po stronie rodzica

→ **Praca i obowiązki domowe**

Codziennie obowiązki sprawiają, że książka trafia na koniec listy priorytetów.

→ **Zmęczenie fizyczne**

Rodzice zasypiają przy czytaniu, skracają tekst, pomijają fragmenty.

→ **Presja szkoły**

Lektury i zadania domowe mają priorytet; czytanie dla przyjemności to dodatkowy luksus.

→ **Negatywne doświadczenia szkolne**

Zniechęcenie do czytania spowodowane nieciekawymi lekturami szkolnymi i wstydem związanym z czytaniem na głos.

→ **Trudności z czytaniem na głos**

Dysleksja, niechęć do czytania przed innymi, nieumiejętność „ogrania” komiksu.

→ **Neuroatypowość rodzica**

ADHD, trudności z koncentracją uwagi, powierzchowne czytanie utrudniające rodzicom pełne rozumienie tekstu.

→ **Priorytet innych form rozwoju**

Rehabilitacja, logopedia, sport, nauka czytania/pisania wypierają czytanie dla przyjemności.

→ **Rozczarowanie**

Zderzenie ideału z rzeczywistością – rodzice bywają zawiedzeni, gdy czytanie wygląda inaczej niż w ich wyobrażeniach.

→ **Poczucie braku sensu**

Przekonanie, że niemowlęciu nie ma sensu czytać, ponieważ nie reaguje na książkę i bardziej potrzebuje innych bodźców.

→ **Poczucie braku kompetencji**

Przytłoczenie wyborem książek, niepewność, co jest odpowiednie dla wieku i trudności rozwojowych dziecka.

Bariery po stronie dziecka

→ Koncentracja

Problemy z koncentracją uwagi, które mogą być wzmacniane przez intensywne korzystanie z mediów elektronicznych.

→ Przebodźcowanie

Po dniu pełnym bodźców w przedszkolu lub szkole dziecko często potrzebuje aktywności i rozładowania energii, co utrudnia spokojne skupienie się na lekturze.

→ Wyzwania rozwojowe

ADHD, spektrum autyzmu, niepełnosprawności czy problemy poznawcze mogą utrudniać koncentrację na czytaniu i wymagają indywidualnie dostosowanych form wsparcia.

→ Nauka samodzielnego czytania

Wycofywanie się rodziców ze wspólnego czytania, gdy dziecko zaczyna czytać samodzielnie; rozmycie odpowiedzialności za rozwijanie nawyków czytelniczych dziecka między opiekunami a szkołą.

→ Różnice między rodzeństwem

Zróznicowane potrzeby, zainteresowania oraz etapy rozwoju rodzeństwa mogą utrudniać organizację wspólnego, rodzinnego czasu przeznaczonego na czytanie.

Wnioski:

Problem rzadkiego czytania dzieciom nie wynika z braku świadomości rodziców. Większość z nich doskonale zna wartość książek i chciałaby czytać częściej. Największym wyzwaniem okazują się codzienne obowiązki, zmęczenie, problemy z koncentracją (przebodźcowanie, neuroatypowość dziecka lub rodzica), trudność w wyborze lektur odpowiednich dla dziecka oraz nierealistyczne oczekiwania wobec samego procesu czytania, które powodują frustracje.

Nie ma jednego uniwersalnego modelu czytania z dzieckiem. Kluczowe jest, aby książka zajmowała stałe miejsce w życiu rodziny, wspierała budowanie relacji i pozwalała czerpać radość z lektury. Ważne jest również wypracowanie własnych sposobów oraz rytmu wspólnego czytania, dostosowanych do potrzeb i możliwości domowników.

Podstawowe informacje dotyczące badania

Grupa badana:

Uczestnikami badania byli rodzice i opiekunowie dzieci w wieku 0–9 lat, którzy deklarowali, że czytają swoim dzieciom rzadko lub wcale.

Grupę zróżnicowano według wielu kryteriów, aby uchwycić różnorodność sytuacji.

- Miejsce zamieszkania:
Miasta wojewódzkie, powiatowe i gminy
- Struktura rodziny:
Różna liczba dzieci, wychowanie dziecka w parze i w pojedynkę
- Wykształcenie i sytuacja ekonomiczna
- Wiek dziecka
- Rodzice dzieci do 9. roku życia

Metody badawcze:

- Desk research
- 30 wywiadów indywidualnych poprzedzonych dzienniczkiem etnograficznym
- 3 wywiady grupowe z elementami warsztatu
- Konsultacje eksperckie

MAŁA KSIĄŻKA
**WIELKI
CZŁOWIEK**

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Badanie zostało zrealizowane na zlecenie Instytutu Książki w ramach programu „Mała książka – wielki człowiek”. Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.